

març 1981

SERRA D'OR

LES ARRELS CATALANES
D'ANTONI CLAVÉ

Josep Palau i Fabre

PRESENCIA DE J. M. DE SAGARRA

Alfred Badia i Xavier Fàbregas

"LA NOSTRA REVISTA" I
"LA NOVA REVISTA"

Glòria Casals i Nogués

Premis crítica "Serra d'Or" 1981

passar el dia,
empènyer
l'any

apologia dels "bons modos"

Per començar, ja és ben simptomàtic que, en les nostres —actuals— reflexions sobre la vida col·lectiva, l'«urbanisme» hagi desplaçat la «urbanitat». I no seré jo qui, de moment, faci cap retret a la preferència per l'«urbanisme»: les prioritats materials sempre són molt respectables. Ara: la vella «urbanitat», per què l'hem postergada tan ràpidament? En definitiva, la «urbanitat» era la traducció burgesa de l'anterior «cortesía», i em remeto a la diàfana etimologia dels dos termes. I continuem vivint en una societat burgesa, ¿no? No com fa cent anys, ni tan sols cinquanta: d'acord. Però els canvis que s'hi han produït no passen de ser superestructurals, per dir-ho així. Hi ha hagut, és cert, una considerable depauperació dels «convencionalismes» tradicionals: en la indumentària, en el tracte diari, en la intimitat familiar, en la conversa, fins i tot en la mateixa moral «d'anar per casa». Només hi perduren uns quants protocols, i fossilitzats com a protocols, precisament. Sigui com sigui, la crisi dels «valors» no ha estat massa profunda.

I convé no confondre les espècies. Parlo d'«urbanitat», i no de comportaments de més embolicada o més discutible consistència ètica. He al·ludit la «moral d'anar per casa». De fet, la «moral burgesa» clàssica no era més digna que la presumpta repulsa actual ni que —per exemple— el joc dels anticonceptius, del divorci, de l'avortament. Jo, per raons d'edat, encara he estat un lector efusiu dels pamflets d'Emmanuel Berl. Qui se'n recorda, avui, de Berl. Llàstima! Aquells papers provocatius tenien gràcia i agudeses. En realitat, la «severitat» de les formes de conducta més o menys puritanes era pura hipocresia. La «permissivitat» actual hi funcionava «de tapadillo», però hi funcionava aproxi-

madament tant com puguem imaginar. «Sempre han tingut bec les oques», i tant! ¿O és que la pornografia cinematogràfica aporta cap novetat a la història «dels costums», poso per cas? Les alcoves han estat secularment, multiseularment monòtones: potser des d'Adam i Eva i Sodoma i Gomorra. La Bíblia és molt instructiva en aquest terreny. Però, insisteixo, no és això.

La «urbanitat» arraconada es referia als «bons modos», sobretot. El castellanisme «modos» té unes ressonàncies particulars, a les quals Fabra i l'Institut han estat insensibles. Tal com aquesta paraula s'instal·la en tota l'àrea lingüística, no resultava factible substituir-la per «modes». «Modo» i «mode», en uns usos concrets, no són sinònims. Per evitar el «modo» colloquial, o els «modos», tenim l'opció de «manera», «maneres». De tota manera, aquesta «manera» no acaba de ser satisfactòria: té un punt d'encarcament que li va frenar l'èxit en els tràmits orals. Quan la gent practicava els «modos», en deia «modos». «Bons modos», «mals modos», però, per antonomàsia, «tenir modos» era la «urbanitat». Això és visible en els escrits de don Santiago Rusiñol, per a Barcelona, i en mil autors subalterns, per a la resta del país. Era natural. Els «modos» s'instauen en el segle XIX: quan la ideologia desruralitzadora, «urbana», aconseguí imposar-se. L'equivalent era «ser ben educats», i només hi havia una perspectiva d'«educació»: la de la conducta social.

Els «modos» estaven constituïts per una sèrie complicada de deferències mútues. I això, la deferència mútua, és el que ha entrat en crisi. Les «urbs», en créixer, han ofegat la «urbanitat»: la seva pròpia creació. La vida, en les grans aglomeracions

demogràfiques, fa impossible els «modos». I no solament els «modos» d'ascendència burgesa, que, al capdavant, eren una convenció de classe. També els altres o altres «modos»: els de la convivència afable. Tal com van les coses, i com es preveu que hi han d'anar, ni tan sols en els pobles es mantindrà la «convivència afable». Abans, quan jo era petit, encara existia la institució tàcita del «veïnat»: una trama de relacions immediates, afectives d'ajuda recíproca. En les grans ciutats això ja fa temps que ha decaït. I decau cada dia més en les zones residuals agropecuàries. La consigna britànica de «la meua casa és el meu castell» s'ha traduït en «la meua casa és el meu televisor». Els detalls a afegir-hi serien incomptables, ja no existeix el «veï».

El «proïsme» evangèlic potser no ha existit mai. I ara, ni el «veï». Què som, doncs, els uns per als altres? «Ciudadans»? Perquè la parentela també fa figa... Els «bons modos», els «modos», encara servien per suavitzar les «relacions». De fet, avui, les úniques «relacions» que s'aguanten, amb una falsa cordialitat de restaurant o de festa privada, són les anomenades «relacions públiques», estòlida invenció dirigida a fer marxar l'economia. L'individu dels nostres dies és un animal crispat. Tots ho som poc o molt. I això no té remei. Els «modos» s'han esfumat, i no cal demanar als acadèmics que s'empassin el castellanisme. El mateix mot ha deixat de tenir vigència... Em pregunto si no hauria valgut la pena de conservar-los, els «modos»... No era possible. En el carrer, en el metro, en el bar, tot ens és hostil: tots som hostils respecte als altres. O indiferents. Almenys els «modos» servien per a ser deferents amb els indiferents... — JOAN FUSTER.

GELATINA MARTIGNOLE... aliment poderós fet de carn
i de gallina (sense greix)